

Ako sa téma vzťahu ľudí a krajiny stala dôležitou

17. ročník konferencie *Krajina – Človek – Kultúra* s medzinárodnou účasťou, ktorú pravidelne organizuje Slovenská agentúra životného prostredia v spolupráci s MŽP SR a Technickou univerzitou Zvolen, Fakultou ekológie a environmentalistiky, Katedrou plánovania a tvorby krajiny sa uskutočnil 4. júna 2013 sa v Banskej Bystrici. Konferencia, konaná v rámci implementácie Európskeho dohovoru o krajine, bola zameraná na mapovanie súčasného stavu poznania o krajine, hľadanie východísk integrácie záujmov ochrany prírodného a kultúrneho dedičstva krajín SR, formulovanie zásad legislatívnych nástrojov ochrany krajiny a krajinného rázu, a na možnosti interpretácie, zhodnocovania a ochrany špecifických, neznámych alebo nedocenených krajín SR. Konferencia bola už tradične súčasťou sprievodných podujatí medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm.

Vznik tradície

Zmyslom konferencie *Krajina – Človek – Kultúra* a dôvodom jej vzniku bola potreba synergického, integrovaného a komplexného prístupu ku krajine. Na prvý pohľad to môže vyznievať vznešene, ale poukazuje to na najvyšší dôležitý fakt, že je potrebné, aby sa rôzne (príbuzné aj odlišné) odbornosti a špecializácie pravidelne stretávali a vymieňali si informácie o tak rôznorodom fenoméne, akým je krajina. Krajinu nechápeme len ako fyzické prostredie, reálnu prírodu či komplex navzájom prepojených interakcií. Zdôrazňujeme hľadisko hodnôt, prepojené na problematiku kvality nášho okolia, životného prostredia.

Dôležitým aspektom konferencie je podpora implementácie Európskeho dohovoru o krajine (EDoK). Európsky dohovor o krajine, podpísaný 20. októbra 2000 vo Florencii, je významným dokumentom Rady Európy, v ktorom sa štáty Európy zaviazali starať sa o svoju krajinu ako súčasť spoločného európskeho dedičstva. Slovensko dohovor ratifikovalo v roku 2005, čo sa stalo významným medzníkom pri zameraní cieľov a tém konferencie *Krajina – Človek – Kultúra*.

Táto konferencia sa s jednou výnimkou (2004) každoročne realizuje od roku 1996. Je jedným z najstarších pravidelných podujatí na danú tému. Motiváciou na zorganizovanie prvej konferencie v roku 1996 bola snaha upozorniť na význam plánovacích procesov pri formovaní prostredia okolo nás, s dôrazom na územné plánovanie, na význam dovtedy pomerne zabúdaných vzťahov kultúry prostredia, významu kultúry krajiny v širokom

Pohľad na auditórium 17. ročníka konferencie *Krajina – Človek – Kultúra* na Radnici v Banskej Bystrici

multidisciplinárnom a synergickom chápaní.

Konferencia zameraná na krajinu, v tom čase, samozrejme, nebola jediná. V Smoleniciach sa pravidelne uskutočňovali podujatia, organizované Ústavom krajinné ekológie SAV Bratislava. Sporadicky sa organizovali aj rôzne semináre na vysokých školách, významná bola tradícia Kolokvií krajinných kateder, ktoré existujú dodnes.

Konferencia *Krajina – Človek – Kultúra* historicky nadviazala na tradíciu konferencií EKOUR, na ktorých sa už pred dvadsiatimi rokmi stretávali urbanisti, krajinní ekológovia, geografi, územní plánovači. Bola pokračovaním cieľov konferencie *Progresívne trendy priestorového plánovania*, ktorú v roku 1992 organizoval Slovenský útvár územného rozvoja a architektúry.

Ďalším impulzom na zameranie konferencie a definovanie cieľov bolo podujatie *Krajina ako domov* v roku

1994 v Českej republike, ktoré formou kolokvia zorganizovala v Žďare nad Sázavou Dr. Hana Svobodová, vtedy pôsobiaca v Amsterdame. Akcia bola súčasťou *Cultural aspects of landscape* v rámci IALE a aktivít *Human being and landscape*.

O vznik konferencie *Krajina – Človek – Kultúra* sa zaslúžili pracovníci vtedajšieho Centra územného rozvoja Slovenskej agentúry životného prostredia Ing. arch. Anna Kršáková, Ing. arch. Alexandra Berková, za spolupráce Ing. arch. Antona Supuku. Dlhoročnými odbornými garantmi konferencie v jej začiatkoch boli prof. Ing. Ján Supuka, DrSc. a Doc. Ing. Peter Jančura, PhD. Zameranie príspevkov, publikovaných aj v zborníkoch, sa od začiatku netýkalo len tém krajinné ekológie a geografie, ale aj architektúry, urbanizmu, sociológie, etnológie, dejín umenia, teórie umenia, filozofie, ochrany pamiatok,

Konferenciu slávnostne otvoril riaditeľ pre stratégie a projekty Slovenskej agentúry životného prostredia Ing. Martin Lakanda

O témach konferencie sa živo diskutovalo (na snímke Ing. Ján Julény z MŽP SR)

ochrany prírody a ďalších spoločenskovedných disciplín. O smerovaní konferencie výstižne napísal v odbornom časopise Životné prostredie (1988) doc. Ján Pašiak: „Krajina, človek, kultúra je v tejto oblasti jediná konferencia, ktorá postupne nadobudla skutočne multidisciplinárny charakter. Slovo „nadobúda“ vyjadruje proces rozširovania reprezentantov odborov, zaoberajúcich sa problematikou krajiny, človeka a kultúry zo širšej optiky, v ktorej prevláda celostnosť a v nej vzájomná previazanosť nad úzkymi, parciálnymi, izolovanými odbornými problémami. Práve hranice oblasti medzi zastúpenými technickými, prírodovednými a humanitnými odborníkmi poskytujú možnosti nových pohľadov na riešenie teoretických i praktických problémov.“

Za 17 rokov existencie konferencie sa jej aktívne zúčastnili prakticky všetci naši významní vedci a odborníci. Každoročne sa jej zúčastní priemerne 80 odborníkov. Tento fakt potvrdzuje zmysel a miesto konferencie v rámci podujatí venovaných krajine.

Krajina – Človek – Kultúra 2013

Hlavnou ideou konferencie v roku 2013 bol „Vzťah hodnoty, ochrany a potenciálu rozvoja krajiny“. Program konferencie pozostával z dvoch tematických blokov: (I.) Krajina ako hodnota a (II.) Nedocenené pozoruhodnosti krajín a využitie ich skrytých hodnôt.

V prvom bloku **Krajina ako hodnota** zástupcovia Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR informovali o stave priprav nových legislatívnych nástrojov, týkajúcich sa danej problematiky, a to o zmenách, súvisiacich s novým stavebným zákonom a pripravovaným zákonom o ochrane prírody a krajiny. O skúsenostiach s aplikáciou ochrany krajinného rázu v Českej republike, o jej procesných a právnych aspektoch referovali českí kolegovia z Agentúry ochrany prírody a krajiny ČR.

Obsahom druhého bloku **Nedocenené pozoruhodnosti krajín a využitie ich skrytých hodnôt** boli témy, zamerané na hodnotovo-významové vlastnosti krajiny, kontext témy krajiny s pamiatkovým fondom, integráciu rozvoja vidieka s ochranou prírody a krajiny, mapovanie historických krajinných štruktúr. Prednášajúci sa vo svojich príspevkoch vyjadrovali nielen k otázkam ochrany krajiny, ale aj jej rozvoja a ekonomickej prosperity, potenciálu krajiny a možnostiach i rezervám jeho využitia v cestovnom ruchu.

Rok 2013 – rok konferencií o krajine?

Ak sa stretnú dva fenomény akými sú (1.) konferencie a (2.) krajina, je to svojím spôsobom vzácnosť. Niektoré roky sú dokonca na tento jav veľmi chudobné. Prvý polrok 2013 priniesol na naše pomery neobvykle zaujímavú ponuku odborných podujatí na tému krajina. V priebehu mesiacov apríl, máj, jún sa uskutočnili štyri zaujímavé konferencie. Identita krajiny, plánovacie procesy, geografia, krajinná ekológia, krajinná architektúra, kultúra v krajine (axiológia a estetika krajiny), to sú vo svojej podstate dnes už aj veľmi blízke témy a aj príbuzné vedecké odbory, ktoré ich reprezentujú. Vo svojom zameraní však predstavujú širokú až odlišnú škálu prístupov, ako teoretických tak praktických. Reprezentuje rôzne uplatnenie v praktickej realizácii a dosahu na kvalitu a zmeny reálneho sídelného a krajinného prostredia okolo nás. Každá z konferencií predstavuje iný uhol pohľadu na krajinu. Inú naliehavosť tém na zamyslenie a rozpravu. Zároveň podujatia predstavujú široké spektrum organizujúcich inštitúcií a zúčastnených odborníkov.

Ďalším zaujímavým podujatím bol prvý ročník výstavy a konferencie o urbanizme a územnom plánovaní **LAND-URBIA 2013**, ktorý sa uskutočnil od 18. do 21. apríla 2013 na výstavisku Agrokomplex v Nitre. Podujatie zorganizovalo

Združenie pre urbanizmus a územné plánovanie. Konferencia bola zameraná na tvorbu urbanisticko-krajinárskych koncepcií a legislatívu. Významné miesto mala téma identity. Takto ju predstavili organizátori podujatia: „Identita územia je tou najvyššou hodnotou, ktorá dokáže robiť územie atraktívne pre svojich obyvateľov, návštevníkov aj potenciálnych investorov, a preto je rozvoj identity základnou podmienkou konkurencieschopného rozvoja štvrte, mesta, regiónu či celej krajiny.“

29. mája 2013 sa v Banskej Bystrici na pôde Inštitútu výskumu krajiny a regiónov Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela uskutočnila konferencia **Krajina – ekológia, využívanie a ochrana**, zameraná na poznatky výskumu a monitoring krajiny. Cieľom konferencie bolo podať prehľad o aktuálne riešených problémoch, spojených s krajinou – ekológiou, využívaním, ochranou. Hovorilo sa o výskume a monitoringu abiotických zložiek a procesoch krajiny, biotických zložiek a procesov krajiny, ďalej o sociálno-ekonomických zložkách krajiny, problematike rekultivácie a revitalizácie krajiny, vrátane využitia GIS vo výskume krajiny, komplexnom prehľade o výskume a aplikácii poznatkov o krajine. V Bratislave sa na pôde Fakulty architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave 30. – 31. mája 2013 uskutočnila konferencia **Aktuálne problémy krajinej architektúry a krajinného plánovania**. Organizátori charakterizovali témy takto: „Krajina je priestor, v ktorom sa spájajú záujmy rôznych vedných odborov a profesií. Cieľom konferencie je vytvoriť platformu, v rámci ktorej bude možné prezentovať výsledky výskumnej činnosti rôzne zameraných pracovníkov, ktorých spoločným menovateľom je práve krajina“. Odznel rad zaujímavých príspevkov na tému územného plánovania, možností zmien kvality prostredia v sídlach, vegetácie, historických krajinných štruktúr atď.

Krátka úvaha na záver

Téma krajiny u nás zďaleka nepatrí medzi atraktívne tituly. Relácie v médiách, ktoré by sa venovali problematike krajiny, by sme hľadali veľmi ťažko, len sporadicky sa dozvieme o nej niečo nové. Prítom je to neodmysliteľný jav nášho každodenného života. Obklopuje nás všade vôkol, keď sa pozrieme von z okna alebo vyjdeme z domu.

Keď povieme, že ideme do prírody, nemyslíme tým, že ideme do abstraktného prostredia, ale do „konkrétneho“ lesa, na lúku, k vode... To sú reálne prejavy časti krajiny. Krajina má neuveriteľne veľa foriem. Možno konštatovať, že Slovensko je zaujímavé a atraktívne práve vďaka pestrosti a rôznorodosti krajín, z ktorých pozostáva... Nie je to zaujímavá téma na zamyslenie? V čom tkvie príčina toho, že sa krajine v našej spoločnosti neprikladá primeraný význam? Napríklad v Čechách sa od roku 2000 uskutočnilo niekoľko ročníkov významných konferencií *Tváň naši země – krajina domova* pod záštitou prezidenta republiky. Následne sa začala konať konferencia *Aktuálne otázky krajinného rázu*, organizovaná ČVUT Praha, Fakulta stavebná, Katedra urbanizmu a územního plánování v spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou v Praze, fakultou životního prostředí. Prečo tomu v zahraničí kladú taký význam? Jedno naše príslovie hovorí: „*Najťažšie je vidieť to, čo máme pred očami*“. V prvom rade je to „obyčajná“ videná krajina. Tá, ktorú vnímajú bežní ľudia, náhodní či organizovaní návštevníci. Tam to všetko začína. Vidíme, poznávame, hodnotíme. Vážime si to, čo máme. Tak v sa nás rodí pocit identity, že niekam patríme, že máme svoj domov, na ktorý môžeme byť právom hrdí. Tak sa vytvára aj možnosť primerane hospodáriť a to, čo je krásne a príťažlivé, využiť ako ďalší potenciálny zdroj prosperity. A aj o tom je krajina.

doc. Ing. Peter Jančura, PhD., Mgr. Iveta Bohálová
Slovenská agentúra životného prostredia

Prehľad ročníkov konferencie Krajina – Človek – Kultúra

I. ročník, rok 1996

Kultúra krajiny, formovanie základných väzieb a vzťahov spoločnosti, jej kultúrnych dimenzií a krajiny

II. ročník, rok 1997

Krajina je len jedna a všetci sme jej súčasťou

III. ročník, rok 1998

Sídlo a sídelná krajina

IV. ročník, rok 1999

Krajina ako fenomén z hľadiska kultúrneho a kultúrno-historického potenciálu.

Legislatívne a metodologické východiská na prípravu prognózy a koncepcie vývoja krajiny Slovenska

V. ročník, rok 2000

Kultúrohistorický a kultúrny potenciál krajiny. Krajinnó-ekologické, prírodovedné a prírodno-kultúrne aspekty krajinného prostredia

VI. ročník, rok 2001

Európska konvencia o krajine ako integrácia prístupov ku krajine.

Integrácia územného a krajinného plánovania v urbanistickej a krajinej tvorbe

VII. ročník, rok 2002

Pozícia krajiny v územnom a krajinnó-ekologickom plánovaní.

Identita a duchovný rozmer krajiny

VIII. ročník, rok 2003

Vidiecky turizmus z pohľadu trvalo-udržateľného rozvoja

rok 2004, neuskutočnila sa

IX. ročník, rok 2005

Implementácia Európskeho dohovoru o krajine – cieľová kvalita krajiny

X. ročník, rok 2006

Prístupy ku implementácii Európskeho dohovoru o krajine v krajinách V4

XI. ročník, rok 2007

Starostlivosť o krajinu je vecou každého z nás

XII. ročník, rok 2008

Nový pohľad na starostlivosť o krajinu

XIII. ročník, rok 2009

Sieťovanie skúseností regiónov s manažmentom krajiny

XIV. ročník, rok 2010

Medzinárodný rok biodiverzity a 10. výročie Európskeho dohovoru o krajine

XV. ročník, rok 2011

Praktické a formálne otázky súčinnosti ochrany prírody a starostlivosti o krajinu

XVI. ročník, rok 2012

Špecifiká prírodného a kultúrneho dedičstva Banskobystrického samosprávneho kraja a možnosti jeho zhodnocovania na podporu rozvoja regiónu

XVII. ročník, rok 2013

Vzťah hodnoty, ochrany a potenciálu rozvoja krajiny